

Rūdolfs Rubenis, Mg.hist.

Latvijas Universitātes Muzeja krājuma glabātājs

Ksavers Andermanis – LU Akadēmiskās nozīmītes meta autors

Latvijas Universitāte (LU) var lepoties ar saviem saimes locekļiem, kuri ir snieguši ieguldījumu tās zinātniskajā darbībā un vērtību radīšanā. Viena no LU vērtībām ir tās simboli, kas mākslinieciski atspoguļo tās ideju un jēgu neatkarīgajai Latvijas Republikai un visai pasaulei. Tieši LU simbolu radīšanā ieguldījumu ir devis LU Arhitektūras fakultātes ([mūsdienu RTU Arhitektūras fakultātes](#)) vācbaltiešu students un novadpētnieks Ksavers Andermanis, kurš uzzīmēja [LU Akadēmiskās nozīmītes](#) skici. LU Akadēmiskā nozīmīte, neskatoties uz tās pielietojuma atšķirībām agrāk un mūsdienās, ir viens no LU simboliem līdzās [LU himnai](#), [LU karogam](#), [LU rektora amata kēdei](#) un [LU emblēmai](#). Pēc [2024. gada septembra mēneša priekšmeta](#) aicinām iepazīties ar K. Andermani, kura atstātais mantojums ir jākopj ikvienam LU saimes loceklim.

Personības izcelsme Latvijas Universitātes kontekstā

Arhitekts, Cēsu muzeja direktors (1937-1941)
Ksavers Andermanis strādājot Pieminēkļu valdē Rīgā,
Kr. Valdemāra ielā 36a. 1928. gads.
(<https://www.historia.lv/jaunumi/izstade-arhitektam-etnografam-cesu-muzeja-direktoram-ksaveram-andermanim-125>)

Ksavera Andermaņa dzimta pa tēva līniju sakņojās Līgatnē, Vidzemes guberņā, Krievijas impērijā – tēvs **Jūlijs Aleksandrs Andermanis** dzimis 1865. gada 15. augustā Patmales pagastā (Pumpuriņš, 2013, 1-2), kurš jaunībā 1886. gadā sāka studēt Rīgas Politehniskajā institūtā (RPI) tirdzniecību. Studijas viņš pabeidza 1890. gadā, un no Vidzemes guberņas pārcēlās dzīvot uz Sanktpēterburgu, kur līdz Latvijas valsts neatkarības pasludināšanai 1918. gadā strādāja Krievijas impērijas dzelzceļa dienestā par tarifu lietās atbildīgo. Norisinoties Latvijas Neatkarības karam (1918-1920) un Krievijas pilsoņu karam (1918-1921), **J. Andermanis kļuva par pirmo Latvijas pārstāvniecības sekretāru**

Rostovā pie Donas, Padomju Krievijā no 1919. līdz 1920. gadam. Pēc Latvijas Neatkarības kara beigām atgriezās Latvijas valstī, kur no 1920. līdz 1921. gadam strādāja LU par

Saimniecības padomes inspektor. Pēc tam līdz 1924. gadam K. Andermaņa tēvs aizgāja uz Latvijas dzelzceļu, kur strādāja dzelzceļa dienestā, kam sekoja darbs dzelzceļa ceļojumu birojā *Celtransa* (1924-1935) un pensionēšanās (Ramanis (red.), 1938, 48).

Pats K. Andermanis dzimis 1897. gada 15. decembrī Vidzemes guberņā, Krievijas impērijā, un **studēja RPI arhitektūru no 1918. līdz 1919. gadam; tāpat tēvs un dēls bijuši saistīti ar RPI. Latvijas Neatkarības kara laikā RPI pārveidojās par LU, ka K. Andermanis no RPI Arhitektūras nodaļas studentu kļuva par LU Arhitektūras fakultātes studentu.** Lai gan viņš automātiski pārgāja no RPI uz LU, viņš kā LU arhitektūras students turpināja studijas pēc RPI studiju programmas; **abi ar tēvu bijuši saistīti arī ar LU** (Ramanis (red.), 1938, 262). Viņš arī Latvijas Neatkarības kara beigās brīvprātīgi dienēja Latvijas armijā, apmeklējot virsnieku kursus no 1920. gada 10. maija līdz 1921. gada 1. augustam. [Apbalvots ar Latvijas Neatkarības kara dalībnieka medaļu.](#) Tomēr viņš LU arhitektūras studijas pameta **1940. gadā kā t.s. "mūžīgais students"**, jo savas aktīvās darbības Latvijas skautu kustībā, Latvijas Pieminekļu valdes etnogrāfiskajās ekspedīcijās un komandējumos uz Zviedriju kultūras pētniecības pieredzes apmaiņas ietvaros dēļ nespēja iegūt kandidāta grādu arhitektūrā. 1930. gados strādājis Latvijas Vēstures muzejā ([Latvijas Nacionālās vēstures muzejā](#)) un [Latvijas Etnogrāfiskajā brīvdabas muzejā](#), pievērsoties novadpētniecībai un etnogrāfijai (Pumpuriņš, 2013, 2-3).

Ieguldījums Latvijas Universitātes simbolu veidošanā

K. Andermanis, par spīti nepabeigtajām LU arhitektūras studijām, izmantoja savas arhitektūras studijās iegūtās rasēšanas prasmes, lai **uzrasētu skici LU Akadēmiskās nozīmītes metam 1929. gada 9. septembrī LU Dekānu padomei.** Kopā viņš **uzrasēja 6 skices**, ko LU Dekānu padome izskatīja un atbalstīja,

LU Akadēmiskās nozīmītes skice (1. paraugs, 1931) ar Latvijas izglītības ministra apstiprinājumu. (Foto: no LNA LVVA)

virzot uz LU Padomi kā projektu apstiprināšanai 1931. gada 25. novembrī. LU Padomē 30 locekļi lēma, kuru no sešām (1., 2., 3., 4., 5. vai 6. paraugs) skicēm izvēlēties vai vispār atbalstīt LU Akadēmiskās nozīmītes izgatavošanas projektu. LU Padomes locekļiem domas dalījās, jo ne visi atbalstīja projekta apstiprināšanu. **Projekta apstiprināšana notika ļoti saspringti, jo no 30 balsīm 16 balsis PAR, 14 balsis PRET.** Beigās LU Akadēmiskās nozīmītes projekts tika

apstiprināts, izvēloties 1. paraugu. LU Akadēmisko nozīmīti uzņēmās izgatavot juvelieris Fricis Millers, kurš to izdarīja 1932./1933. ak. g. (Rubenis, 2024, 3-4) **K. Andermanim ne tikai ir nopelni LU Akadēmiskās nozīmītes izgatavošanā, bet arī LU rektora amata ķēdes izgatavošanā.** Pēc LU Akadēmiskās nozīmītes izgatavošanas sekoja [LU rektora amata ķēdes izgatavošana](#) 1933. gadā, kuras meta autors ir pats K. Andermanis un izgatavošanas autors ir metālplastikis un gravieris Stefans Bercs. **LU rektora amata ķēde ir pirmais LU simbols, kur ir ietverta LU emblēma apaļas formas medaljonā** - ozols lauru lapu vainagā ar nosaukumu *Latvijas Universitāte dibināta 1919. gada 28. septembrī* un devīzi apakšā *Scientiae et Patriae*. Ķēdē pieejami arī [pirmo 11 LU fakultāšu](#) emblēmu medaljoni. **LU rektora amata ķēde ir LU augstākās autoritātes simbols, ko LU rektors nēsā ap kaklu pie sava talāra LU jubilejas svētkos, Svinīgajā Senāta sēdē, Inaugurācijas ceremonijā vai reprezentējot oficiāli LU dažādos valsts un starptautiskas nozīmes svētkos (Briedis (red.), 2004, 100-101).**

Ksavera Andermaņa liktenis un piemiņas kopšana šodien

Otrā pasaules kara laikā, kad Latvija bija PSRS okupēta un padomju-vācu karš (1941-1945) vēl nebija sācies, **K. Andermanis izceļoja uz nacionālsociālistisko Vāciju 1941. gada 1. martā, kur līdz savai aiziešanai aizsaulē 1974. gada 7. februārī strādāja par pedagogu Švābijas Hallē, Rietumvācijā.** Dzīvojot Rietumvācijā, viņš turpināja savu novadpētnieka darbu, apkopojot vācu un dažādu tautību kultūras sintēzes materiālu. Tomēr viņa māju izpostīja ugunsgrēks īsi pēc tam, kad viņš nomira. **Mūsdienās no viņa dzīvesvietas Rietumvācijā nav nekas palicis, kā tikai drupas (Pumpuriņš, 2013, 9-10).**

2023. gada 25. septembrī-1. decembrī Latvijas Arhitektūras muzejā bija publiski pieejama K. Andermanim veltīta piemiņas izstāde "Arhitektam, etnogrāfam un Cēsu muzeja direktoram Ksaveram Andermanim - 125", ko atklāja saistībā ar viņa 125 gadu jubileju. **Šo izstādi apmeklēja arī LU Muzeja LU vēstures kolekciju krājuma glabātājs Rūdolfs Rubenis pagājušā gada septembrī, jo LU Muzeja bijušais speciālists, krājuma glabātājs Kaspars Markus Molls bija informējis par K. Andermani kā LU simbolu (LU Akadēmiskā nozīmīte un LU rektora amata ķēde) skīču autoru. No tā arī smēlās ideja LU Muzejā par LU Akadēmiskās nozīmītes vēstures pētniecību, kuras rezultāti tika publicēti [2024. gada septembra mēneša priekšmetā.](#) Pētniecība sākās un tika pabeigta īstajā laikā, kad LU gatavojās 105 gadu jubilejai. Nākotnē apsvērts pētīt LU rektora amata ķēdes vēsturi kādā no LU Muzeja rubrikām (ZEM LUPAS vai 2025. gada mēneša priekšmets).**

Avotu un literatūras saraksts

1. Briedis, J. (red.). 2004. Augstākās tehniskās izglītības vēsture Latvijā (2. daļa): Tehniskās fakultātes Latvijas Universitātē, Rīgas Universitātē, Latvijas Valsts universitātē (1919-1958). Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte;
2. Pumpuriņš, T. 2013. Ksaverijs Andermanis: arhitekts, etnogrāfs un muzeju darbinieks. Daugavpils: Daugavpils Universitāte;

3. Ramanis, E. (red.). 1938. Rīgas Politehnikums (1862-1919): Album Academicum (1912-1919). Rīga: Latvijas Universitātes Studentu grāmatnīca;
4. Rubenis, R. 2024. Latvijas Universitātes Akadēmiskā nozīmīte. Rīga: LU Dspace.
<https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/67070>